COUR DE JUSTICE

BENELUX

GERECHTSHOF

~

A 2008/2/11

Arrest van 17 december 2009

in de zaak A 2008/2

Inzake

STEDENBOUWKUNDIG INSPECTEUR VLAAMS GEWEST

tegen

1. Lambert WINTHAGEN
2. Maria SMINK

Procestaal : Nederlands

Arrêt du 17 décembre 2009

dans l'affaire A 2008/2

En cause

INSPECTEUR DE L'URBANISME DE LA REGION FLAMANDE

contre

1. Lambert WINTHAGEN
2. Maria SMINK

Langue de la procédure : le néerlandais

GRIFFIE

REGENTSCHAPSSTRAAT 39
1000 BRUSSEL
TEL. 02.519.38.61
FAX 02.513.42.06
curia@benelux.be

GREFFE

39, RUE DE LA RÉGENCE
1000 BRUXELLES
TÉL. 02.519.38.61
FAX 02.513.42.06
curia@benelux.be

Het Benelux-Gerechtshof heeft in de zaak A 2008/2 het volgende arrest gewezen.

1. Overeenkomstig artikel 6 van het Verdrag betreffende de instelling en het statuut van een Benelux-Gerechtshof (verder te noemen: het Verdrag) heeft het hof van beroep te Antwerpen, in een arrest van 23 september 2008 gewezen in de zaak tussen de Stedenbouwkundig inspecteur Vlaams Gewest en de echtgenoten Winthagen-Smink, drie vragen van uitleg van de Bijlage van de Benelux-Overeenkomst van 26 november 1973 houdende eenvormige wet betreffende de dwangsom (verder te noemen: Eenvormige wet betreffende de dwangsom) gesteld.

Ten aanzien van de feiten

2. Uit het arrest blijken de volgende feiten.
De heer L. Winthagen en zijn echtgenote mevrouw M. Smink zijn blijkens notariële akte verleden op 14 november 1992 eigenaar geworden van een weekendhuis. Het weekendhuis werd in 1964 door de oorspronkelijke eigenaars zonder voorafgaande vergunning opgericht. Bovendien is het perceel volgens het gewestplan gelegen in natuurgebied. Het echtpaar wordt om die reden vervolgd wegens inbreuken op de wetgeving houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedenbouw.
Terwijl het echtpaar in eerste aanleg wordt vrijgesproken, verklaart het hof van beroep te Antwerpen de echtgenoten bij arrest van 23 november 1999 schuldig aan de hun ten laste gelegde feiten, met opschorting van de uitspraak van de veroordeling gedurende een termijn van drie jaar. Het hof van beroep beveelt voorts het herstel van de plaats door afbraak van het wederrechtelijk opgerichte weekendhuis binnen zes maanden vanaf het in kracht van gewijsde gaan van het arrest en machtigt het college van burgemeester en schepenen of de gemachtigde ambtenaar om, ingeval het arrest binnen voormelde termijn niet ten uitvoer is gebracht, daarin te voorzien op kosten van het veroordeelde echtpaar. Op de vordering van de gemachtigde ambtenaar om aan het echtpaar een dwangsom van 123,95 euro per dag vertraging in de uitvoering van de herstelmaatregel op te leggen, wordt niet ingegaan wegens “te dezen niet aangewezen”. Het door het echtpaar tegen dit arrest ingestelde cassatieberoep werd afgewezen bij arrest van 24 oktober 2001.
Op 3 augustus 2004 werden de uitgiften van voormelde uitspraken aan het echtpaar betekend.

Bij dagvaarding betekend op 12 mei 2005 vordert de Stedenbouwkundig inspecteur van het Vlaams Gewest te zeggen voor recht dat aan de door het hof van beroep te Antwerpen bij arrest van 23 november 1999 uitgesproken, en op 24 oktober 2001 in kracht van gewijsde getreden herstelvordering, een dwangsom zal worden gekoppeld van 125,00 euro per dag vertraging vanaf betekening van het tussen te komen vonnis.

Bij vonnis van 24 mei 2007 wordt de vordering niet-ontvankelijk verklaard om reden dat het hof van beroep in zijn arrest van 23 november 1999 reeds rekening heeft gehouden met een eventuele onwil tot uitvoering in hoofde van het echtpaar en daarvoor de nodige oplossingen heeft aangegeven, met uitsluiting van de dwangsom en dat het opleggen van een dwangsom thans zou indruisen tegen het gezag van gewijsde dat het in kracht van gewijsde getreden arrest heeft erga omnes.

De prejudiciële vragen

3. Bij arrest van 23 september 2008 oordeelt het hof van beroep te Antwerpen dat de beoordeling van de vordering een uitlegging vereist van artikel 1, §§ 1 en 2, van de Eenvormige wet betreffende de dwangsom.

Het hof van beroep stelt de volgende prejudiciële vragen:
“1. Moet artikel 1, §§ 1 en 2, van de Eenvormige wet betreffende de dwangsom aldus worden uitgelegd dat de hoofdveroordeling en de veroordeling tot betaling van een dwangsom in één en dezelfde uitspraak moeten worden vervat, dan wel dat het opleggen van een dwangsom ook in een latere uitspraak mogelijk is?

2. In zoverre deze tweede mogelijkheid zou openstaan, moet artikel 1, §§ 1 en 2, van de Eenvormige wet betreffende de dwangsom aldus worden uitgelegd dat de latere uitspraak van dezelfde rechter als de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken moet uitgaan, dan wel dat een andere rechter ingevolge de algemene bevoegdheidsregeling een dwangsom kan opleggen ter versterking van een eerder door een andere rechter uitgesproken hoofdveroordeling?

3. Moet artikel 1, §§ 1 en 2, van de Eenvormige wet betreffende de dwangsom aldus worden uitgelegd dat in geval de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken een gevorderde dwangsom niet zou opleggen, deze dwangsom ook niet in een latere uitspraak kan worden opgelegd, dan wel dat deze mogelijkheid vooralsnog bestaat in geval van gewijzigde omstandigheden, zoals o.a. in geval van aanhoudende onwil van de veroordeelde partij om een hoofdveroordeling om iets te doen vrijwillig uit te voeren?"

Ten aanzien van het verloop van het geding

4. Het Hof heeft, overeenkomstig artikel 6, lid 5, van het Verdrag, een voor conform getekend afschrift van het arrest van het hof van beroep gezonden aan de partijen en aan de Ministers van Justitie van België, Nederland en Luxemburg.
De partijen hebben de gelegenheid gekregen schriftelijke opmerkingen te maken over de aan het Hof gestelde vragen.
Voor de Stedenbouwkundig inspecteur van het Vlaams Gewest heeft mr. Huguette Geinger, advocaat bij het Hof van Cassatie, op 5 december 2008 een memorie ingediend.
Voor de partijen Winthagen en Smink heeft mr. Gerald Kindermans op 8 december 2008 een memorie ingediend.
Advocaat-generaal J.F. Leclercq heeft op 27 januari 2009 schriftelijk conclusie genomen, waarop de Stedenbouwkundig inspecteur, bij memorie neergelegd door
mr. Huguette Geinger, advocaat bij het Hof van Cassatie, op 16 maart 2009 heeft gereageerd.

Ten aanzien van het recht

Vraag 1

5. Artikel 1, §1, van de Eenvormige wet betreffende de dwangsom bepaalt dat de rechter op vordering van een van de partijen de wederpartij kan veroordelen tot betaling van een geldsom, dwangsom genaamd, voor het geval dat aan de hoofdveroordeling niet wordt voldaan, onverminderd het recht op schadevergoeding indien daartoe gronden zijn. De dwangsom kan ook voor het eerst in verzet of hoger beroep worden gevorderd.

6. De dwangsom is een indirect executiemiddel dat dient als geldelijke prikkel tot nakoming van de hoofdveroordeling en kan slechts accessoir aan die hoofdveroordeling worden opgelegd.

Hieruit volgt niet noodzakelijk dat de rechter die de dwangsom oplegt dit alleen kan doen tegelijkertijd met de hoofdveroordeling. Ook bij een latere toevoeging van een dwangsom aan een eerder opgelegde veroordeling blijft de dwangsom een accessorium van een hoofdveroordeling en een prikkel om die hoofdveroordeling na te leven.

7. In verband met dit laatste komt voor het antwoord op de eerste vraag geen beslissende betekenis toe aan de Gemeenschappelijke memorie van toelichting van de Beneluxovereenkomst houdende de Eenvormige wet betreffende de dwangsom, voor zover daarin wordt gesteld dat de dwangsom moet worden beschouwd als een veroordeling welke afhankelijk is van de hoofdveroordeling en de veroordeling tot betaling van een dwangsom in een en dezelfde uitspraak moet worden vervat. Deze verwijzing doelt op wat gebruikelijk is en beklemtoont de wil van de verdragsluitende staten de dwangsom te beschouwen als accessoir aan de hoofdveroordeling maar sluit niet uit dat de beslissing over de dwangsom nog na de hoofdveroordeling in een aparte beslissing zou kunnen worden opgelegd.

Uit de memorie van toelichting kan wel afgeleid worden dat de verdragsluitende staten gewild hebben dat het nationale recht op die wijze zou worden geharmoniseerd dat voor de dwangsom een eenvormige regeling zou gelden.

8. De rechter is niet verplicht een dwangsom op te leggen. Of hij dat doet, wordt aan zijn beleid overgelaten en zal afhangen van de omstandigheden. Zo kan de rechter, indien hij aanneemt dat de veroordeelde vrijwillig aan de rechterlijke uitspraak gevolg zal geven, de vordering tot het opleggen van een dwangsom afwijzen, ofwel zijn beslissing dienaangaande aanhouden.

Ook de eiser kan goede redenen hebben niet reeds dadelijk een dwangsom te vorderen of te vorderen dat hem voorbehoud wordt verleend met betrekking tot een later te vorderen dwangsom. Indien blijkt dat de veroordeelde niet vrijwillig aan de uitspraak gevolg geeft of dat bij de tenuitvoerlegging moeilijkheden rijzen, kan een dwangsom in dat stadium nuttig zijn.

Het beantwoordt aan de eisen van een goede rechtsbedeling de bepaling van de eenvormige wet op die wijze uit te leggen dat de mogelijkheid wordt geboden om een dwangsom in een latere uitspraak op te leggen. Dergelijke uitlegging stemt overigens ook overeen met de praktijk in de Verdragstaten waarin die mogelijkheid wordt geboden hetzij krachtens een specifieke wetsbepaling hetzij krachtens de rechtspraak.

9. De eerste vraag moet als volgt worden beantwoord:
Artikel 1, §§1 en 2, van de Eenvormige wet betreffende de dwangsom moet aldus worden uitgelegd dat de hoofdveroordeling en de veroordeling tot betaling van een dwangsom niet noodzakelijk in een en dezelfde uitspraak moeten worden vervat. De dwangsom kan ook in een latere uitspraak worden opgelegd.

Vraag 2

10. De Eenvormige wet op de dwangsom bepaalt niet, in het geval de dwangsom in een latere uitspraak wordt opgelegd, welke rechter daartoe bevoegd is. De Eenvormige wet bepaalt alleen welke rechter de dwangsom op vordering van de veroordeelde kan opheffen, de looptijd ervan opschorten gedurende de door de rechter te bepalen termijn of de dwangsom verminderen in geval van blijvende of tijdelijke, gehele of gedeeltelijke onmogelijkheid voor de veroordeelde om aan de hoofdveroordeling te voldoen.

Hieruit zou kunnen worden afgeleid dat ook de beoordeling of in een later stadium een dwangsom aan een veroordeling moet worden toegevoegd, bij voorkeur dient te geschieden door de rechter die deze veroordeling heeft uitgesproken.

11. Uit het voorgaande kan nochtans niet worden afgeleid dat alleen de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken in een later stadium nog een dwangsom kan opleggen.

Het accessoir karakter van de dwangsom gaat niet verloren door het enkele feit dat een andere rechter dan degene die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken alsnog uitspraak doet over de vordering tot oplegging van een dwangsom, mits hij dit doet binnen de grenzen bepaald door de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken.

12. De tweede vraag moet dus beantwoord worden in die zin dat artikel 1, §§1 en 2, aldus moet worden uitgelegd dat een latere uitspraak over de dwangsom niet noodzakelijk moet uitgaan van de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken.

Vraag 3

13. Uit het antwoord op de twee eerste vragen volgt dat in geval de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken een gevorderde dwangsom niet oplegt, hijzelf of een andere rechter die hiervoor bevoegd is dit nog later kan doen wanneer hem dit wordt gevraagd.

Of die rechter dit al dan niet doet wordt aan zijn beoordeling overgelaten. Die beoordeling mag nochtans er niet toe leiden dat een dwangsom wordt opgelegd wanneer uit de uitspraak waarin de hoofdveroordeling is vervat, blijkt dat de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken, zonder voorbehoud en beredeneerd heeft uitgesloten dat aan zijn veroordeling een dwangsom zou worden verbonden. Er anders over oordelen zou tot gevolg hebben dat de band tussen de hoofdveroordeling en de ermede gepaard gaande beslissing geen dwangsom op te leggen zou worden verbroken.

14. Indien de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken de vordering tot oplegging van een dwangsom zonder voorbehoud en beredeneerd heeft afgewezen en tegen die afwijzing geen rechtsmiddel is aangevoerd, moet hieruit het gevolg getrokken worden dat die rechter oordeelt dat de dwangsom niet mag worden opgelegd, ook niet in de toekomst. Noch hijzelf noch een andere rechter mogen hiertegen opkomen. Het beantwoordt overigens aan het recht van de drie Benelux-landen dat de mogelijkheden terug te komen van gewezen rechterlijke beslissingen beperkt zijn.

Dit belet evenwel niet dat wanneer krachtens het nationale recht de inhoud van de hoofdveroordeling ingevolge gewijzigde omstandigheden opnieuw aan een rechter kan worden voorgelegd, de rechter in dit kader alsnog een dwangsom of gewijzigde dwangsom kan opleggen.

15. De derde vraag moet aldus worden beantwoord:
Artikel 1, §§1 en 2, moet aldus worden uitgelegd dat in geval de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken, zonder voorbehoud en beredeneerd de oplegging van een dwangsom uitsluit, noch hij noch een andere rechter een dwangsom alsnog kunnen opleggen. Dit belet evenwel niet dat wanneer krachtens het nationale recht de inhoud van de hoofdveroordeling ingevolge gewijzigde omstandigheden opnieuw aan een rechter kan worden voorgelegd, de rechter in dit kader alsnog een dwangsom of gewijzigde dwangsom kan opleggen.

Ten aanzien van de kosten

16. Het Hof moet, volgens artikel 13 van het Verdrag, de kosten vaststellen welke op de behandeling voor het Hof zijn gevallen, welke kosten omvatten de honoraria van de raadslieden van partijen voor zover zulks in overeenstemming is met de wetgeving van het land waar het bodemgeschil aanhangig is.

17. Krachtens de Belgische wetgeving kunnen de honoraria van de raadslieden binnen forfaitaire grenzen vergoed worden.

18. Een bedrag van 1500, - euro kan worden toegekend.

Het Benelux Gerechtshof

Uitspraak doende op de door het hof van beroep te Antwerpen in zijn arrest van 23 september 2008 gestelde vragen

Verklaart voor recht

1. Artikel 1, §§1 en 2, van de eenvormige wet betreffende de dwangsom moet aldus worden uitgelegd dat de hoofdveroordeling en de veroordeling tot betaling van een dwangsom niet noodzakelijk in een en dezelfde uitspraak moeten worden vervat. De dwangsom kan ook in een latere uitspraak worden opgelegd.

2. Artikel 1, §§1 en 2, moet aldus worden uitgelegd dat een latere uitspraak over de dwangsom niet noodzakelijk moet uitgaan van de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken.

3. Artikel 1, §§1 en 2, moet aldus worden uitgelegd dat in geval de rechter die de hoofdveroordeling heeft uitgesproken, zonder voorbehoud en beredeneerd de oplegging van een dwangsom uitsluit, noch hij noch een andere rechter een dwangsom alsnog kunnen opleggen. Dit belet evenwel niet dat wanneer krachtens het nationale recht de inhoud van de hoofdveroordeling ingevolge gewijzigde omstandigheden opnieuw aan een rechter kan worden voorgelegd, de rechter in dit kader alsnog een dwangsom of gewijzigde dwangsom kan opleggen.

Aldus gewezen door L. Mousel, presidente, I. Verougstraete, eerste vicepresident, D.H. Beukenhorst, tweede vicepresident, E.J. Numann, rechter, M.-J. Havé, C.A. Streefkerk, R. Boes, E. Gérard en A. Fettweis, plaatsvervangende rechters,

en uitgesproken ter openbare terechtzitting te Brussel, op 17 december 2009door de heer I. Verougstraete, voornoemd, in aanwezigheid van de heren J.-F. Leclercq, advocaat-generaal, en A. van der Niet, hoofdgriffier.

A. van der Niet I. Verougstraete